



վում քաղաքային կենսի պայմաններում:  
«Ռուսաց կայսերական զինեղբայրականա-  
տուր վերադարձաւ Ղառ Էնդէլից, ամա-  
րային ընդդէմստեղծութիւնը»:

ԹԻՒՐԻՒՄԻՆ ԵՌՈՒՐԸ

Վերնա, 14 հոկտեմբերի  
«Կոր. Բիւրո» հայորդում է, որ  
բոլորական ազգային և անգլիական  
մի խումբ բանկերի միջև համաձայ-  
նութիւն է կապված թիւրքական  
անգլո-բոլորական բանկ հաստատելու  
մասին՝ 5 միլիոն ֆրանկ զբաղւածութիւնով  
կենտրոնական բաժանմունքը լինելու  
է Սթոկհոլմում, միւս բաժանմունքները  
—Աթլիքստադում և Մակեդոնիայի  
միւս մեծ քաղաքներում: (Հ. Գ.)

Կ. Պօլիս.—Մեծ-վեզիրի և ֆինանսների  
մինիստրի միջև տեղի ունեցան լուրջ  
տարաձայնութիւններ: Կ. Պօլի քաղա-  
քային փոխառութեան առիթով: Այդ  
և առանց այն էլ լարված յարաբերութիւն-  
ների պատճառով մեծ-վեզիրի և երիտա-  
սարք-թիւրքերի յարաբերութիւնները ևս  
առանկը սուր կերպարանք ստացան: («Բեք»)

Զմիւռնիա.—Հայերը մեծ քանակու-  
թեամբ հեռացան Ադանայից քաղաքի ժա-  
մանակ, որովհետև լուրեր էին պտուտ  
նոր կողմից մասին: («Ե»)

ՕՍՄԱՆՆԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ  
ՀԱՅՏԵՐԸ

«La Turquie»-ի հոկտ. 8/21-ի համարում  
կարգում են հետևեցիկը.

«Մեծ վեզիր Հիւսէյն Հիւսի փաշայի  
յանձնարարութեամբ առևտրի և հանրային  
խնամքի միջոցով մինիստր Հայրանիս Էֆեն-  
դին այցելից հայոց պատրիարք Բուրբան  
սրբապետին՝ հայորդիւն համար նրան կա-  
ռավարութեան ըստի դիտարկութիւնները  
հարգանքով Էֆ. աշուղութեամբ կատարեց իր  
փափուկ պաշտօնը: Բուրբան սրբապետն  
զնայ Բ. Բուրբան այցելիւն համար մեծ վեզիր-  
ին, արտաքին և ներքին գործերի մի-  
նիստրներին և այլա արդարութեան և կրօ-  
նական գործերի մինիստրին:

«Մեծ վեզիրը և նա, որ հայոց պատ-  
րիարքի հրաժարականի հարցի այլ լուծումը  
պարտական ենք մասնաւորապէս ն. վ. սուլ-  
թանի միջամտութեանը:

«Այժմ կարելի է ապահովագրուի մասին, որ  
Բուրբան սրբապետ իր հրաժարականը պի-  
տի յետ վերցնէ:

«Հայոց քաղաքական ժողովը անցել օր  
նրան ունեցաւ բայց պատրիարքի և կրօ-  
նական ժողովի հրաժարականների խնդրով  
չէ զբաղվել:

«Քաղաքական ժողովի անգամ Շահրիկան  
անկացութիւն է ունեցել ներքին գործերի  
մինիստր Քալաթ-բէյի հետ, որ նրան  
յայտնել է, թէ կառավարութիւնը որոշել է  
նկատողութեան անկել հրաժարեալ պատ-  
րիարքի դաշնակցութեան և հետզհետէ դոհա-  
ցում տալ նրա պահանջներին: Կառավարու-  
թիւնը իրապէս ապացուցանելու համար իր  
բարի կամեցողութեամբ դատի պիտի հն-  
թարկէ և հաւանականաբար պիտի դատա-  
պարտել տայ Աթլիքստադի նախկին  
նահանգապետ Ասաֆ-բէյին:

«Մի նոր կանոնադրութիւն է մշակված  
ի նպատակ այն դարձական հարկեր, որոնք  
կը վերադառնան թիւրքերէ: Բոլոր իշխա-  
նութիւններին հրամայել է ուղարկված հե-  
տեւ այս կանոնադրութեան:

«Ադանայի կուսակալ Ահմադ բէյ հետա-

գրում է. «Կառուցութիւնը Ադանայում հան-  
գիստ է հայերի և թիւրքերի մէջ հաստա-  
տում է եղբայրական յարաբերութիւն: Լրա-  
գրելները սրա հակառակ պատճառը սուտ է»:

ԱՐՁԱՅԱՆՔՆԵՐ ԹԻՒՐԻՒՄԻՆ ԵՌՈՒՐԸ

Վան, 20 սեպտեմբերի  
Բանի տարիների թանգարանից ու հա-  
ցի տաղանայից յետոյ, ժողովուրդը այս տա-  
րի մի լայն շունչ է առնում: Հունեմբեր ար-  
դիւնքը եթէ ոչ առատ, այլ բաւարար եղել  
է, ուստի հացի գինը հետզհետէ է ծանաւում  
է: Չոր կային այս տարի մեղքաբաններ, չէ  
կային աղբերի միջոցով խնամք, որոնք ու-  
րել տարիներ զանազան միջոցներով հացը  
խում էին ժողովուրդի բերնից ու վրան նը-  
ստած թանգարանում և այլա վաճառում էին:  
Բնակչութեան անկումն հետ նրանք էլ  
մեծ մասամբ կորել են: Բնակչության մեծ ու  
փոքր բնակարանների երեսից ծնւթած, զըր-  
կանքները կրած ժողովուրդը ազատ շունչ է  
առնում:

Անցեալները մի կողմից ուղիւ, որ  
ընել էր Վասպուրականի հայ գիւղերը,  
բազմաթիւ էր նրանց կողմից հայ գիւ-  
ղերի հետ, և մերոնց վիճակը աւելի հան-  
գիստ, աւելի տանելի էր դառնում, քան  
կողմից շատ հայ գիւղերին: Եւ արդարեւ  
եթէ չը լինէր զրկանքներ, անհրաժեշտ ին-  
ներ, թիւրքաւայ գիւղացիի աւելի շուտ է  
առաջնորդում, աւելի շուտ է բարելաւում  
իր վիճակը, քան կողմից հայ գիւղացիի:  
Վանի գիւղացի կողմից վարչապետի ներդո-  
ւթիւն չը կայ, բնակչութիւնը խիտ է, ա-  
ռատակարգներն ու մարդագիտութիւնը ընդար-  
ձակ են և շատ տեղեր հողը աւելի բարե-  
բեր է, միայն պակասում են նոր սիւսու-  
մով երկրագործական գործիքներ, այլ գոր-  
ծում են ինչ, նահանգապետական խորի ու մա-  
րապետ, որ անհամեմատ ծանր աշխատանք  
է պահանջում:

Չոր կան կուսուրդական խաղաղ ու շինա-  
բար գործունէութիւն ու աշխատանք, հայ  
գիւղացին ինչ տեսել է իր պայքարից՝ նոյն  
անում է ինքը, նա չէ իմանում, չէ լսում,  
թէ կուղ աշխատում հրաշքներ էլ լինեն, իսկ  
նրան խոսողները՝ խոսում են աւելի վերա-  
ցական, վիճելի սօցիալ վարչապետութեան  
ներքից, քան կուսուրդական խաղաղ աշխ-  
տանքից, քան անտեսական նուաճումների  
անհրաժեշտութիւնից: Որչափ լաւ կը լի-  
նէր, եթէ օրինակ մի նոր, անվստահ Բա-  
լանթար շրջի Վասպուրականի գիւղերում  
է դատախոսութիւններով, հրահանգներով,  
օրինակներով հայ գիւղացուն սովորեցնել  
երկրագործական, հողագործական, անասնա-  
գործական, անասնապահութեան և այլն  
կարեւոր ծանօթութիւններ և գիտելիքներ:  
Այս տարի թէև տեղ-տեղ ցանքերը ջրա-  
վեցին երաշտութեանց, խորշակից ու մի-  
երկու գաւառակներում էլ կարկոյց և հե-  
ղեղից, այնու ամենայն հնձի միջին ար-  
դիւնքը անցնալ տարկանից լաւ էր, և յոյս  
կայ, որ հացի գինը էլ աւելի է ծանաւանալ:  
Կարել բաւական ջրավեցին անձնակները  
և յետաձգեցին միջին օրս, իսկ Արդիւն-  
դալ հայ գիւղը հեղեղից քշեց, անբեր  
փրակ իրանց ներքե թաղելով չորս կա-  
նանց, իսկ մարդանց և անասունների ձմեռ-  
վայ պարէնը փչացաւ, կորաւ, գիւղը մաս-  
նելով թշուառութեան: Իսկ միևնոյն անձ-  
նակները բարեբար արդիւնք ունեցան յա-  
ջորդ սերնդապահութեան համար, աշխատյին:

Երկու-թիւրքերի ազատ վերաբերմունքը  
կրօնական հարցերին՝ բնակչության վրա  
բարձրացրեց կրօնական դրօշը և յայտա-  
բարեց նրանց դաւանանքներ և հակառա-  
կորդներ: Սուլթանները պահանջում են  
ճշդէլ գործարար կենսի մէջ կրօնական  
օրէնքը՝ շարեւեր: Իսկ համաձայն այդ  
օրէնքի՝ մուսուլմանների հպատակ քրիստո-  
նեան, դեռ արարական նուաճումներից  
սկսած, միշտ գտնվել է զայաթողի ողորմա-  
տեղական քրիստոնեական հպատակութեան  
կանոններում արված էր: «Չոր հազարից ար-  
բաների նման, չը խոսել արարական լե-  
զուով, լաւ թամբած ձիերի վրա չը նստել,  
այլ հնձել միայն ջորիներ և էջեր՝ հասա-  
րակ թամբի վրա, չը տալ զանազանք, փո-  
ղոցներով թափօրով չանցնել»...

Շատ ժամանակ չէ անցել, երբ առանց  
մուսուլման իշխանութեան թուլութեան  
հողի չէր կարել յանձնել քրիստոնեայ մե-  
ռելին, և այդ թիւղութիւնը սրվում էր  
ամենամիտաւորական ձեւերով:

Պարզ է, թէ ինչ հեռանկարներ կարող  
է հասցնել շարեւերի անդի գործադրութիւնը,  
որի վրա պնդում են բնակչիւն հողաբաւա-  
նութիւնը և մուսուլմանները: Քրիստոնեա-  
ների համար դա օրինաւոր մանրաւո-  
թիւն է: Ի հարկէ ներկայումս մուսուլմա-  
նակութիւնը ոչ ամեն տեղ նմառ ունի գոր-  
ծադրել կրօնական անհամբերող սկզբները:  
Ի հարկէ անհամար է նման յարաբերութիւն-  
ներ ստեղծել մի անհամարական երկրում.  
Դա սահմանադրութիւն էլ լինի, այլ նախ-  
կին բնակչութիւնը, մի կրօնական խմբի  
միահեծան իշխանութիւնը մնացածները վրա:

(Ենթեր միւս անգամ)

ցանքերը ժամանակին եղան և այժմ կա-  
նաչը արդէն շողում է: Յուսմանը, արդեօք,  
որ այլ ևս վերջը եկած է ժողովրդեան  
կրած տառապանքների, յուսմանը որ նրա  
աշխատութեան արդիւնք էլ չէ լավի, և  
աղքատ, տանջված ժողովուրդը մի անգա-  
մից կազմավի խոտաճարակութիւնից և իր-  
ւր կոշտար նրա վրա ծանրացող հացի  
տաղանայից:

Նորիւրդ գաւառի պատմական երող յայտ-  
նի աւագակ Միւր-Մին դեռ չէ ձեռքաւա-  
րված՝ մի երկրորդ Միւր-Մին գաւառ եկաւ:  
Դա Մանդան հայ գիւղի յայտնի բունաւոր  
Այի-Խան բնիկ որդի Մայիլ բնիկ է, որի  
ճակատին շատախիւն համարող գիւղացի  
չորս ամիս առաջ ծախել փաշան: Սա ան-  
աստել էր կառավարութեան հրամաններին  
և չէր ուղում թողնել Մանդանի հայերից  
բանի խլած հողերը, ուստի կուսակալը պէտք  
էր տեսել բանաւորելու նրան, բայց բա-  
նում անյապի փափականկատութեամբ այն-  
չափ քննութեամբ էին վարվում նրա հետ,  
որ մի քանի օրից նրան աշուղից փախել  
բանից: Կառավարութիւնը ոստիկաններ  
ուղարկեց նրան կրկին ձեռքաւորելու հա-  
մար, որոնց աշուղից պաշարել նը-  
րան ինքաւոր գիւղում, բայց նա եր-  
կու ոստիկանները սպանեց և պաշարումը  
ձեռքից զուրս եկաւ: Վախեցում են, որ  
իր վերջինգործութեան թոյնը թափել խնդ  
մանդանիցները գլխին, ինչպէս որ Միւր-  
Մին արաւ կանգաւորներին, նրանցից  
եօթն մարդ սպանվել:

Ասում են, որ վանի թիւրքերը հանրա-  
գիր-բողք են պատրաստում կուսակալի  
վրա, ամբաստանելով նրան որ, թիւրքերի  
դէմ հայաժանք սկսելով, թիւրքական մի-  
նիստը առաջ բերելու վրա է:

Թիւրքից անցնելով վան եկաւ շէյխ-  
Իբրահիմի որդի շէյխ Աբդիլ Կալըր,  
ծերակուտական, որ 1882 թիւից ի վեր  
հօր հետ արտոյ ուղարկվել էր Պարս-  
կաստանի Սուլէ-Բուլաղ գաւառի վրա  
արած թիւրքական յարակաւան պատ-  
ճառով: Սա մեծ յարգանք է վայելում  
թիւրքերի մէջ և, ասում են, պաշարում ունի  
համբարակելու հայերին ու թիւրքերին և  
բաւարարութիւն տալու հայոց հողային  
խնդիրներին:

Վանի ամառը տեղ-տեղ ցանքերը ջրա-  
վեցին երաշտութեանց, խորշակից ու մի-  
երկու գաւառակներում էլ կարկոյց և հե-  
ղեղից, այնու ամենայն հնձի միջին ար-  
դիւնքը անցնալ տարկանից լաւ էր, և յոյս  
կայ, որ հացի գինը էլ աւելի է ծանաւանալ:  
Կարել բաւական ջրավեցին անձնակները  
և յետաձգեցին միջին օրս, իսկ Արդիւն-  
դալ հայ գիւղը հեղեղից քշեց, անբեր  
փրակ իրանց ներքե թաղելով չորս կա-  
նանց, իսկ մարդանց և անասունների ձմեռ-  
վայ պարէնը փչացաւ, կորաւ, գիւղը մաս-  
նելով թշուառութեան: Իսկ միևնոյն անձ-  
նակները բարեբար արդիւնք ունեցան յա-  
ջորդ սերնդապահութեան համար, աշխատյին:

Երկու-թիւրքերի ազատ վերաբերմունքը  
կրօնական հարցերին՝ բնակչության վրա  
բարձրացրեց կրօնական դրօշը և յայտա-  
բարեց նրանց դաւանանքներ և հակառա-  
կորդներ: Սուլթանները պահանջում են  
ճշդէլ գործարար կենսի մէջ կրօնական  
օրէնքը՝ շարեւեր: Իսկ համաձայն այդ  
օրէնքի՝ մուսուլմանների հպատակ քրիստո-  
նեան, դեռ արարական նուաճումներից  
սկսած, միշտ գտնվել է զայաթողի ողորմա-  
տեղական քրիստոնեական հպատակութեան  
կանոններում արված էր: «Չոր հազարից ար-  
բաների նման, չը խոսել արարական լե-  
զուով, լաւ թամբած ձիերի վրա չը նստել,  
այլ հնձել միայն ջորիներ և էջեր՝ հասա-  
րակ թամբի վրա, չը տալ զանազանք, փո-  
ղոցներով թափօրով չանցնել»...

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՆԱՆԱԿԱՆ ՄԱՐԻՍՄԱՆԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՀՈ-  
ԳԱՐԱՐՁԱԿԱՆ ԸՆԴՈՒՐՈՒԹԻՒՆԸ

Չորեքշաբթի, հոկտ. 14-ին, երեկոյան  
ժամը 7-ին, Թիւրքիւն հայոց առաջնորդա-  
րանում, կայացաւ Յովնանեան դպրոցի հո-  
գաբարձութեան ընտրութիւնը, նախագա-  
ւեթեամբ Թիւրքիւն առաջնորդ Գարեգին  
հոգաբարձու Մանուկեանի և մասնակ-  
ցութեամբ Թիւրքիւն երեք եկեղեցիների  
(Վանքի, Մոզուի, Բեթղեմի) ծխական ժո-  
ղովրդի կողմից ընտրված 12 պատգամա-  
ւորների:

Գաղափարներն էին. 1) բժշկապետ  
Բ. Նուստարեան, 2) Ն. Առաքելեան, 3)  
2. Մամուլեան, 4) Ն. Տիգրանեան, 5) Ն.  
Կանկանեան, 6) Մ. Մելիքեան, 7) բժիշ-  
կուհի Մանան, 8) Ն. Տէր-Լևոնեան, 9)  
Բ. Աւանեան, 10) Մ. Մելիքեան, 11) Ն.  
Զաւարեան, 12) Ս. Շահինեան:

Բանալով նիստը նախագահը յայտնեց,  
որ Յովնանեան դպրոցի հոգաբարձութեան  
պաշտօնավարութեան ժամանակախիշորը  
վարդը լրացած լինելով պէտք էր նոր հո-  
գաբարձութեան ընտրութիւն կատարել  
յուրիշին, որպէսզի նա կարողանար պաշ-  
տօնի մէջ մտնել այս 1909/10 ուս. տա-  
րվայ սկզբից, այն է սեպտեմբերի 17-ից,  
բայց ինչ-ինչ պատճառներով ուշացաւ  
ընտրութիւնը, որ պէտք է կատարվի այ-  
սօր: Համաձայն դպրոցի հիմնադրի կտակի,  
Բարձրագոյն հաստատված, դպրոցի հոգա-  
բարձական խորհուրդը բաղկացած է 7 հո-  
գուցի, որոնցից 4-ը ընտրութեամբ երեք  
եկեղեցիների ժողովրդի կողմից և 3-ը,  
ըստ կտակի, այն է Թիւրքիւն առաջնորդը,  
Յովնանեան տոհմի մայր ներկայացուցիչը  
և կատանաց վանքի մայրապետը: Ներկայ  
12 պատգամաւորները պէտք է կատարեն  
4 հոգաբարձութեան 2 փոխ-անդամների  
ընտրութիւն:

Գաղափարներն էին. 1) Կանկանեան յայտնեց,  
որ Մոզու եկեղեցու մի քանի ծխականներ  
բողք են տուել ուղղակի սիրովին այդ ե-  
կեղեցու պատգամաւորների ընտրութեան  
դէմ, ուստի պէտք է սպասել բողքի հե-  
տեանքին:

Առաջնորդը յայտնեց, որ, ըստ կանոնի,  
ամեն մի բողք ծխական ընտրութեան դէմ  
որոշ ժամանակամիջոցում, այն է 7 օրվայ  
ընթացքում, պէտք է ներկայացվի առաջ-

նորդին այդպիսի բողքը նա չէ ստացել,  
իսկ յայտնի է նոյնպէս, թէ սիրող  
ստացել է որեւէ բողք, մի կողմից թողած  
այն հանգամանքը, որ դպրոցական գոր-  
ծերի վերաբերմամբ բողքը պէտք է տալ  
ոչ թէ սիրողին, այլ Ամենայն Հայոց Կա-  
թողիկոսին:

Ժողովը, Կանկանեանի ժամանակը յայ-  
տարարութիւնը չը համարելով հիմք՝ յե-  
տաձգելու ընտրութիւնը, որոշեց մերժել  
այդ առաջարկը:

Այլ ժողովը որոշեց հոգաբարձութեան և  
կանդիդատների ընտրութիւնը կատարել  
պաշտօնաւոր:

Գաղափարներն էին. 1) Կանկանեանի կող-  
մից առաջարկվեցին հոգաբարձական թիւ-  
նաճութեան բժշկապետ Բ. Նուստարեան, 2.  
Առաքելեան, 2. Մամուլեան, Ս. Մելիքե-  
անեան և Մ. Մելիքեան: Երկու պատգամա-  
ւորներ (Ն. Կանկանեան և Ն. Տիգրանեան)  
առաջարկեցին այդ ցանկի վրա աւելացնել  
նաև մի կին Պ. Թադևոսեանի, Ն. Տէր-Լե-  
ւոնեանի և երբ-հաւ. Մամուլեան Յարութիւ-  
նեանի անունները: Մակայն էր յայտնվեց,  
որ վերջին կողմից չէ կայ համաձայնու-  
թիւն, նրա անունը հանգից ցանկից, իսկ  
բացակայ տ. Բ. Թադևոսեանի մասին պատ-  
գամաւոր Ն. Կանկանեան յայտնեց, որ տե-  
կինը համաձայն է բողքով:

Այդ թիւնաճութեանը ներկայացվեցին գաղտ-  
նի բողքակցութեան (բողքակցութեան թիւը  
լինելով 12), որի հետևանքն եղաւ այն, որ  
4 հողի բժիշ. Բ. Նուստարեան, 2. Առա-  
քելեան, Մամուլեան Մելիքեան և Ս. Մելիքե-  
անի ստացաւ 8-ական սպիտակ քուէ, 2.  
Մամուլեան—6, Նիկ. Տէր-Լևոնեան 4 և  
տ. Գ. Թադևոսեան—4:

Նախագահը յայտարարեց, որ Բ. Նուս-  
տարեան, 2. Առաքելեան, Մ. Մելիքեան և  
Ս. Մելիքեան ընտրված են Յովնանեան-  
Մարիսման դպրոցի հոգաբարձութեան:

Կանդիդատները գաղտնի բողքակցութեամբ  
ընտրվեցին իշխան Ալ. Ա. Բեհրութեան  
և Ն. Տէր-Լևոնեան:

Գաղափարները արձանագրութիւնը կաղմ-  
վելուց և ստորագրվելուց յետոյ, նախա-  
գահ աշուղութիւն և արդիւնաւոր գործու-  
նակներ մայից Նորդեմիր հոգաբարձու-  
ներին և փակեց նիստը ժամը 10-ին:

Ներկայ ընտրութիւնը, մեր կարծիքով,  
ունի հասարակական մեծ նշանակութիւն,  
ուստի աւելորդ չենք համարում մի քանի  
խոսք ասել նրա մասին:

Դեռ թարմ է անշուշտ հասարակութեան  
խիղորթեան մէջ այն մեծ անաւարտու-  
թիւնը, չարիքը և բռնութեան այն դուրսի  
ակտը, որ 3 տարի առաջ գործվեց մի  
խմբակի ձեռքով, որի ձեռքն էր բնիկ,  
պատմաբան, Յովնանեան դպրոցը: Այդ  
խմբակը, շնորհիւ հանրածանօթ պաշտա-  
նի, հաստատվելով հոգաբարձութեան պաշ-  
տօնի մէջ, առանց որեւէ ինիւստը պատճա-  
ռի, լոկ կուսակցական գծում շահեցրեց  
դրված, հեռացրեց օրինաւորապէս ընտր-  
ված, կաթողիկոսից կնդակով հաստատված  
գաղտնի տեսչի Լևոն Մարգարեանին և նրա  
կազմած ռուսացական խումբը. այդ բաւա-  
կան չէ, այդ խմբակը ուսնալիս արեց նոյն-  
իսկ ինիւստը Յովնանեանի կտակը, որ  
աշխարհին բոլոր օրէնքներով համարվում  
է սուրբ և անխնդիր, և հեռացրեց Յովնա-  
նեան տոհմի աւագ ներկայացուցիչ հան-  
գուցեալ Ալ. Յովնանեանին, որը, կտակի  
գործիքով, համարվում է պատուաւոր վե-  
րահակիչ և անգամ հոգաբարձական խորհրդի:  
Թէ ձեռնահա իրաւագէտների յայտնած  
կարծիքը և թէ հասարակական կարծիքն  
անգոր կղան յետ կանգնեցնել խմբակին իր  
պայքին գործողութիւններին, որոնց օրի-  
նակաւորներն և արդարացիներն նպատա-  
կում և չը զբաղեց և նոյնիսկ բունութիւն  
գործ զին ծերունի խորհրդի կաթողիկոսի  
վրա, ջնջել տալով նրա դրած կնդակը և  
տեղը նորը, բոլորովին հակառակը գրել  
տալով:

Սրանք ապացուցված և անհերքելի իրո-  
ղութիւններ են և կատարված ամենքի աշ-  
քի առաջ:

Այդ ապօրինութիւնների պատճառով առա-  
ժեց և սատիկ տուժեց ի հարկէ, Յովնա-  
նեան դպրոցը թէ նիւթապէս և թէ բարո-

ըլ տեղի է ունեցել այսպէս:  
Գիշերը լայն ժամը 1-ին սպանված Սաթ-  
թարի եղբայրը, գործարարից տուն վերա-  
դառնալով տեսնում է իրանց տան մօտ  
կանգնած երկու մարդու, որոնք լաւ դի-  
ւած են լինում: Նրա հարցին, թէ ինչի-  
ն են կանգնել այդտեղ, անձանութիւնը պա-  
տասխանում են. «Բիւզ հետ գործ չունենք  
և խնդրում ենք հեռանալ»: Տուն մտնելով  
սա Սաթթարին պատմում է իր տեսածը:  
Սաթթարն ինկոյն վերցնում է ատրճառա-  
կը, դուռը վազում և գնդկաններին առա-  
ջադրում հեռանալ: Սրանք Սաթթարին  
նայնչես ասում են, որ նրա հետ գործ  
չունեն և խնդրում են հեռանալ: Սաթթարը  
զարմուկ է նրանց վրա և թիթիկ հրապոյ  
վերադառնում մէկին. անձանութիւնն ևս  
իրանց կողմից են կրակում և սպանում  
Սաթթարին: Մի քանի օրից յետոյ իմաց-  
վում է, որ վերադարձ Զանգեզուրի գաւա-  
ռի Թայր դիւղացի Մուրադն է: Ոստիկա-  
նութիւնը շտապում է այնտեղ և ձերբա-  
կալում վերադարձ Մուրադին: Սա խորտո-  
ւանում է, որ իրանք են սպանել Սաթ-  
թարին:

Մուրադը քննչին հետեւել ցուցմունքն  
է առեւ:  
«Օրդուբաթի քաղ. աւազի օգնական Նա-  
շաֆ Կուլի Ասկերովն ինձ կանչեց Օրդու-  
բաթ, 1000 ր. վարձատրութիւն առաջար-  
կելով խնդրեց սպանել օրդուբաթից Զէյնալ  
Բալաբեկին, որը խաղաղութիւն է քաղ. աւազ  
Բիւզանի և սրա օգնական յիշելի Ն. Դ. Աս-  
կերովի վերջնականութիւն և կամենում է ի-  
րանց թափաչել մարդուն անցկացնել:  
Ոստապաճ 1000 ր. 200-ը կանխիկ տուցի,  
ինչ 800-ը խոստացաւ սպանութիւնից յետոյ  
վճարել: Նա համաձայնեցի, իրեցիկ հետ  
օրդուբաթից Բերաբայ Ասկերի Արտիս-  
տիկովին, և գիշերը գնացինք Զէյնալին  
սպանելու: Բայց նրա հարձակ Սաթթարը  
նրանից առաջ դուռը բացելով սկսեց մեզ վրա  
կրակել, վերադարձինք ինձ, որից յետոյ մենք  
ևս ստիպված եղանք կրակելու և սպանե-  
ցինք Սաթթարին:»

Այդ ցուցմունքից յետոյ ձերբակալում են  
Ասկերովին և Բերաբայ Ասկերին:

Ամիսի 2-ին երկու հազար ռուբլի երաշ-  
խանութեամբ բանտից արձակեցին Աս-  
կերովին: Այդ բանը մեծ յուզումն է ա-  
ռաջարկել հակառակ թափաչել մէջ, որը  
նորի օրը խմբի կազմով դուռն եկաւ  
շուկայ և ուղից յարձակվել աւազի և սրա  
օգնականի վրա, բայց գիւղերուց շուտ  
վրա հասան և խանգարեցին չար մարդ-  
րութեան իրականացումը: Այժմ քաղաքը  
բաժանվել է երկու զօրեղ թափաչաների. մի  
կողմը քաղ. աւազ Բիւզանի և սրա մար-  
դիկն են, իսկ միւս կողմը՝ Զէյնալի և  
սպանված Սաթթարի մարդիկը: Գիշեր-  
ցիները շրջում են պարտուր գիւղերում և  
ստորակնիները 3-րդ օրն է, որ այստեղ  
են եկել գաւառական դադի Շէյխ-Ալիի աղան,  
գաւառապետ Սարգիսը, Զաֆար-Լուլի-  
խանը և շին-Նալիկանի աղբիւրի մարդ-  
կանցից մի քանի հոգի, որոնք կամենում  
են հակառակ թափաչաներին հաշտեցնել,  
բայց չէ աշխույժ: Բայցսը յիշեցնում է  
հայ-թուրքական ընդհարումների օրերը:

Վան. Իովսեփեան

ՆԱԻԹԱՅԻՆ ԱՇԽԱՐՀԻՑ

Բալխանի, 7 հոկտեմբերի  
Հինգ օր տեղի գործարարից յետոյ այսօր  
վերսկսեցին աշխատանքները «Բալխանի  
ընկ.» նախնադրում:  
Այդ նախնադրում գործարարը եղաւ  
Նակ եմ քանի ամիս առաջ, որի մասին  
գրել եմ ժամանակին «Մշակ»-ին: Թէ՛ նա-  
խորդ և թէ՛ այս գործարարները հետեւեալ  
կերպով են առաջ եկել: Սովորաբար, բացի  
առձիններից, ծառայող բանտերներին տուել  
են ամեն տարի «նազարա» կոչված նուէրը,  
որի քանակը լինում է ստացված ոսկիի  
25—40%-ը: Այս տարի, որ բանտերները  
աւելի թույլ են ճնշված, նազարանցի հացը  
հանքատեղերի կողմից լուծեցան տրվեց,  
սակայն բանտերները սկսեցին այդ հացը  
ապծարելով դեռ մայիսի վերջերից և իրանց  
միջոց ընտրած ներկայացուցիչների միջո-  
ցով դիմեցին կառավարին, ապա հանգու-  
նեցին: Բացառական պատասխան ստանա-  
լով, բանտերները, ինչպէս ցոյց տուին ար-  
դիւնաբերական սիրտեմանիկ փաստերը,  
գիւմեցին իրական գործարարի, որ-  
պէսզի ստիպեն հանքատրոյժը պարզել  
Նազարանի հարցը և քանակը: Իրական  
գործարարը մի նոր երևոյթ է, որ այն հը-  
րոյդ տարին է մեղանում տեղեւոյ և ժա-  
մանակին գործարարութիւն և ալ սկսվեց  
կոր. Միլոզեմիերի նախնադրեց: Ճար-  
տաւոր է, որ հիշեց նախնադրանք-ըս-  
տուն է, նա, որ կարող է մի քանի ամիս  
բնակւոր ընդլ նախը, սկսում է այնքան  
թույլ բաց թողնել հորի մէջ և թույլ է ըս-  
չել գուրս, որ 5 րոպէ է տուում, ուստի և  
այն նախնադրող, որ կարող է սալ օրը  
2000 պոլ նախ, ապա է մի 100 պոլ:  
Մի խօսքով աշխատում են, զորքակալ չեն  
անում, բայց և այնպէս հաշտին զինաներ  
է համարում հանքատրոյժը: Վերջինս այդ  
երևոյթի առաջն տեսնելու համար ոչ մի մի-  
ջոց գործարար չէ կարող բացի այն, որ  
Իրաքանիւր հորի վրա մի-մի գործակա-  
նուր կարգէ, որը ահապի ծախք է պա-  
հանում և որը անհարկն է: Այս առաջին

անգամին «Բալխանի ընկ.» բանտերները  
այդ միջոցով զգացնել տուին իրանց խո-  
ղելիներին, որ եթէ իրանց սովորական  
Նազարաները չը տան, իրանք էլ այդ ձևով  
պիտի աշխատեն: Ուստի բանտերներին  
խոստում տրվեց, որ մինչև սեպտեմբ. 10-ը  
կը ստանան Նազարա նուէրը: Բայց մի-  
խանակ խոստացած ժամանակ տարու,  
նորից սկսեցին ձգձգել և այն տեղը հայոց-  
րին հարցը, որ բանտերները, ինչպէս պատ-  
մում են ժամանակները, դիմեցին նորից  
խոսակալան գործարարին՝ աւելի խիստ  
կերպով, որի հետևանքը եղաւ մի քանի հո-  
րերի փնտրումը: Այդ երևոյթը հանքատե-  
ղերը աչքի առաջ ունենալով ոչ թէ նախ  
արտադրող աղտոյնիկներին նկատողու-  
թիւն արին կամ հեռացրին, այլ 80 բան-  
տերներ միջոց ընտրեցին 7-ը հոգի, որոնց  
և ոստիկանութեան միջոցով առաջարկեցին  
ստանալ իրանց հաշիւները և հեռանալ ու-  
սանց որեւէ խոստացված Նազարա: Ընդհա-  
նոր բանտերները պահանջեց Նազարան  
իւրեք ընկերներին, պահանջ ընդհանուր  
է և այլն, սակայն անուշադիր մնաց նրանց  
պահանջը: Այնուհետև, ամիսի 2-ին, բոլոր  
բանտերները դադարեցրին աշխատանքը և  
առաջարկեցին իրանց ևս հեռացնել 7  
ընկերներին հետ: Այստեղ արդէն գործը  
ստատկացաւ: Նրանք ոչ մի պահանջ կամ  
պայման չը դրին, այլ պահանջեցին աշխա-  
տած օրերը վարձը, ուրիշ ոչինչ:

Այս անգամ միջամտեցին ինչպէս ոստի-  
կանութիւնը նոյնպէս և հանքատեղերը և  
համոզեցին բանտերներին, որ 10% նազ-  
արադը ստանան և անցնեն աշխատանքի:  
Ներքա բանակցութիւններից յետոյ, բանտե-  
րներ, ի նկատի առնելով գործերի ներկայ  
դրութիւնը, անցան գործի: Դուրս արված  
7 բանտերներին ոչ մի բաւարարութիւն  
չը տրվեց բացի կէս ամսայ ոսկիից, որը  
նոյնիսկ բաւական չէր հայրենիք դնալու  
ծանապարհամասին: Այդ բանտեր ընկեր-  
ներն ի նկատի առնելով իրանց ստացած  
10% նազարադը բաժանեցին դժբաղդացած  
7 բանտերներին, որոնց իւրաքանչիւրին  
հասաւ 2 1/2 ամսայ ոսկի:

Ս. Գարաբաջ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՐՄԱ

Պետերբուրգ, 14 հոկտեմբերի  
Դուրմալի երրորդ նիստը բացված է ժամը  
11 և 10 րոպէին: Նախագահում է իշխ.  
Վոյկոնսկին:  
Սկսում է հողային բարեկարգութեան օ-  
բեկնադիր յօդուածային ընթերցումը:  
Առաջին յօդուածի վերաբերմամբ, որով  
թուրվում են հողային դրութիւնը բար-  
ւոյնը բոլոր անհրաժեշտ միջոցները, ուղ-  
ղուհներ են ամցնում Պետրովսկի, Կրոպո-  
տով կամ Ուլյանով, Մուրեչեյսկի և Գլե-  
բով 2-րդ:

Բուէրպիւթեան արդ ուղղութիւններ մերժ-  
վում են, բացի հող. 17-ի միութեան ֆերա-  
ցիայի առաջարկածից, որ ընդունվում է  
իւրեք յօդուածին կից ծանոթութիւն հե-  
տեւեալ խօսքերով. «Հողային ընկերութիւն»  
(Земельное общество) նոր տեղում է կազ-  
մում են գիւղացիները և շինական ընա-  
կիչները, որ տիրապետում են նաղէլ հո-  
ղերին:

Օբեկնադիր երկրորդ յօդուածը խօսում է  
այն մասին, որ հողային բարեկարգութեան  
ձեռնարկութիւնները պէտք է տարածվեն  
մի շարք մանր սեփականատէրերի վրա, ո-  
րոնք իրանց կենցաղով գիւղացիներին չեն  
զանազանում:

Թեթև լիճաբանութիւնից յետոյ յօդուածն  
ընդունվում է հողային ժամանակագրի խըմ-  
բագրութեամբ:

Կոմս Կապիխտը կարգում է երրորդ յօ-  
դուածը, որ սահմանում է, թէ նաղէլ և  
ժամանակը հողի մի հատուածի բաժանման  
ժամանակ ամբողջ հողին տրվում է մա-  
նուոր սեփականութեան քննադրութիւն:

Կուպլերը սահմ.-առավարներին կողմից  
մի ուղղում է առաջարկում, որ 3-րդ յօ-  
դուածին տալիս է բոլորովին հակառակ ի-  
մաստ՝ զեկուցանող առաջարկութեան հետ  
համեմատում:

Տիմոֆիւրը պաշտպանում է սահմ.-առա-  
վարներին կարծիքը (ծափ. ալից և մա-  
սամբ ձայնից):

Թեթևեմ խօսելուց յետոյ, քուէրպիւթե-  
անք կարգանքի տառարկութիւնը մերժ-  
վում է: Ընդունվում է յօդուածը Բալա-  
լեյով ուղղումով, որ հողերի բաժանման  
ժամանակ պէտք է պահել նաղէլ քննա-  
դրութիւնը ամբողջովին:

Ճաշարարվում է ընդմիջում:

Նիստը վերսկսվում է ժամը 8 և 45 րո-  
պէին: Այս անգամ նախագահում է Խոմե-  
կով:

Կոմս Կապիխտը զեկուցանում է չորրորդ  
յօդուածի մասին, որ ասում է, թէ անհրա-  
ժեշտ է ազատել նաղէլ հողերը մէջ իւս մէջ  
ընկած գրութիւնից, նախ ուրիշ տիրակա-  
նութեան հողերի հետ ընկած գրութիւնից,  
ինչպէս են օրինակ արքունական, եկեղե-  
ցական, նախկին կալուածատէրերի հողերը  
և այլն:

Չորրորդ յօդուածն ընդունվում է:  
Այս ընդունվում են 5-րդ և 6-րդ յօ-  
դուածները:

Նախագահը յայտնում է, որ աշխատաւոր  
խմբակը յայտարարութիւն է ներկայացրել  
հարցապարտում ուղղելու ներքին գործերի

մինիստրին, թէ յայտնի է նրան, արեւոյ, որ  
արտասահմանեան մի քանի հրատարակու-  
թիւններ, որոնք ուղարկվում են Դուրմալի  
և Նորբրդի գրադարանները, թույլ չեն տը-  
րում գրադարանի վարչութիւնից, նախապէս  
օրէնքի, եթէ յայտնի է, ապա լինելի մի-  
ջոցներ է մտադիր մինիստրը ձեռք առնել  
այսուհետև այդպիսի երևոյթի առաջն առ-  
նելու համար:

Մուրովում է հարցապարտում հերթական  
ընդունել, որովհետև միշտ պէտք է լինում  
նորանոր հրատարակութիւններ բերել տալ  
արտասահմանից:

Կրուպնիկին, չառարկելով հարցապարտ-  
ութեան դէմ և գտնելով նրան անգամ կարելի,  
զարկան և չափազանց դարդ, առարկում է  
հերթականութեան դէմ, առաջարկելով  
յանձնել մասնաժողովին:

Բուլաբով չէ հակառակում ինչու յիտա-  
ձգել հարցապարտութիւնը ընդունելու, երբ մի  
անգամ նա պարզ է և բոլոր ապացոյցները  
կան:

Բուէրպիւթեան. հերթականութիւնը մերժ-  
վում է, հարցապարտում յանձնվում է մաս-  
նաժողովին:

Նիստը փակվում է ժամը 10 և 33 րո-  
պէին: (Հ. Գ.)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պետերբուրգից ստացված տեղեկու-  
թիւնները համաձայն, Թիֆլիս քաղաքի  
3 միլիոն իրիստութեան հարցը ֆինանս-  
ների մինիստրը վերաբարձրել է ներքին  
գործերի մինիստրութեանը: Այս օրերս հար-  
ցը կը ներկայացվի մինիստրների խորհրդի  
քննութեամբ: («Յ»)

Թիֆլիսի նախագի նորակող զինուոր-  
ներին ընդող տանանք բաղկացած է հե-  
տեւեալ մարդկանցից. նախագահ՝ քաղաքա-  
պետի պաշտօնակատար Ալ. Իվ. Նոստիկան,  
անդամներ՝ զինուորական վարչութեան կող-  
մից փոխ-գնդապետ Մալինին, ոստիկանու-  
թեան կողմից 4-րդ պաշտպանաթի ոստի-  
կանական պրեսիստի օգնական Ջիւնիլի:  
Քաղ. ինքնակառութեան կողմից ճաշատեղ-  
ներ Բանանով և Թամաշիլ, բժշկները—  
զինուորական վնասի և քաղաքային՝ Իս-  
շվիլի: Վիճակահանութիւնը կը սկսվի այ-  
սօր և կը վերջանայ մինչև ճաշը: Վարդա-  
նից քաղաքային տան մէջ կը ձեռնարկվի  
նորակողների բժշկական քննութեանը:

Վարդ Հասարակական կուրում տե-  
ղի կուսենայ Ա. Ֆիլիքի բեկեթատի զին-  
ուորիկները զինավորվի մասին, որ նա կար-  
գաց անցնող շաբաթ օրը: Այդ միևնոյն  
երեկոյան կը հարկովի Թիֆլիսի նախնա-  
գահին զինավորվան խորհրդակցութեան  
զբաղմունքներ հետեւեցնելի մասին: Վի-  
ճարանութիւնները մասնակցելու են Ալ.  
Բալանիթար, իշխ. Գ. Թուանով, Ա. Նուս-  
տիկան և այլք:

Հասարակական կուրի խորհուրդը մօ-  
տալիս երեկոյանից միտում է իրարեկին  
մասնակցելու համար հրապարկ է Կ. Վա-  
լենկովն, որ մեծ աշխույժութիւն է ունեցել  
կուրի վերջին երեկոյանից մէկում:

Պետերբուրգում մօտիկ ապագայում  
Մախիմ Կովալևսկի և Բ. Բալանի նա-  
խաձեռնութեամբ լոյս է ընծայվելու մի  
նոր շաբաթաթիթթ «Вопросы жизни» ա-  
նունով որ հետամուտ է լինելու կուրտու-  
բայի և քաղաքականութեան բազմառեսակ  
խնդիրներին թէ առօրեայ և թէ մասնագի-  
տական: Թիֆլիսի աշխատակցիւր են առև  
աչքի ընկնող ոյժեր: Թիֆլիսի առաջին  
համարը լոյս կը տեսնէ հոկտ. 18-ին: Ճա-  
րեկանը վարձ է մի տարւոյ համար 5 ր.,

Թիֆլիսում ստացված մի հետաքրք-  
րելի տեղեկութիւն է, որ իւրեք Բաբերդի ծածկը  
սպանվել է Նիլիէ Թիֆլիսը: Մարմանա-  
ստիկները զեն առնալ են ծառ ցաւա-  
րի և քաղաքի է, որ սպանութեան միջո-  
ցին են դիմում մարդիկ իրանց հաշիւները  
մարբրելու համար:

Հոկտ. 14-ին, երեկոյան ժամը 7-ին,  
ոստիկաններին հետ շրջող զինուորական պա-  
հանները Անդրեյկովի և Բառաբեյսայ  
փողոցներ անկիւնում նկատեցին առկնել  
գնացող երեք կապիտաւոր անձանց, որոնց  
կամեցան խուզարկել. այդ րօպէին չարա-  
գործները երկուսը կրակեցին Բալալեյով  
ուստիկանի վրա և սպանելով նրան, սկսե-  
ցին փախչել: Նրանցից մինը փախչելով  
Վօլգայի փողոցը, վերադարձ մի հարուստ  
ծով ոստիկան Կաշէկովին, որ փորձեց ըն-  
դնել նրան, և անհետացաւ, իսկ միւս երկուսը,  
փախչելով Անդրեյկովի փողոցով, մինը ան-  
հետացաւ, իսկ երկրորդը Զաֆարիճի փա-  
յտեղէնի պահեստի միջով փախաւ գիւղերա-  
կան պահանքի բակը, ուր սպանեց Անդ-  
րէյ Սանալիսին զինուորին և փախչելով  
Նիշարիճի գիւղերում, Վօլգայան հրա-  
պարակել, թաքնվեց: Կատարված խուզա-  
րկութիւններ ժամանակ, կապիտալ կալա-  
նաւորվեցին Նովո-Սիմսկի զիւղացի Կոնս-  
տանտին Իվանովի Գաբուշի, Վ. Փալանի  
և զիւղացի Վանա Գ. Սիմեօնիանց, որոնք  
ըստ նշանների, ճանաչված են իւրեք ոճա-  
գործները: Կալանաւորվածները Գաբու-  
շիան՝ դեղագործ է, իսկ Փալանի և Սի-  
մեօնիանցը առանց որոշ գրաւմունքի:  
Սպանվածների դիակները և վերաւորված  
հաշիւները ուղարկված են Միքայելեան հի-  
ւանդանոցը: Հրապարակութեան ժամանակ  
վերաւորված են պատահաբար նաև 2 հոգի:

Չանապա կողմերից դիմում են մեզ  
և հարցնում, թէ երբ է լինելու էջմիած-

նում կախկալուական ձեռնադրութիւն և  
ուղեք են ձեռնադրվելու: Սախիւնը հն-  
գայունք, որ մենք որեւէ տեղեկութիւն չու-  
նենք այդ մասին, բացի այն, որ արդէն  
հարկով ենք:

Ստացանք «Նոր Դար»-ը ամսագրի  
օգնատու-սկսանքներ, №8—9:

«Նոր Դար»-ը ամսագրի թիւի զբաղ-  
ւորական խորհրդի այս որոշումը. «Հիմնովե-  
լով այն ստուգված բողոքների վրա, որոնք  
ուղղված են Ճակը Աղաբաբի դէմ, թէ որ-  
պէս ուսուցչի և թէ ընդհանրապէս որպէս  
հասարակութեան անդամը դէմ. նաև աչքի  
առաւ ունենալով այն ընթացքը, որ նա  
ընել է դէպի իր ընկերակից ուսուցչի-  
ուսուցչութեանը, թեմական խորհուրդը ո-  
րոշեց 1) հաստատել Գանձակի ու Յովհան-  
նէս եկ. ծիւ. դպրոցի հոգաբարձութեան  
նրան ուսուցչական պաշտօնից արձակելու  
որոշումը: 2) զրկել աւագ-ուսուցչութեան  
պաշտօնից ժամանակաւորապէս: 3) գլու-  
շացնել նրան, որ եթէ ապագայում նոյնա-  
նման, ուսուցչական կողմից վարկաբեղող  
դէպքեր պատահեն նրա պաշտօնակալու-  
թեան ընթացքում, այն ժամանակ նա կար-  
ձակվի ընդհանրապէս ուսուցչական պաշտօ-  
նից Թիֆլիսի թեմում: Նորիցի այս որո-  
շումը հրատարակել «Նոր Դար»-ում»:

Բառաբայ «Աղ» շաբաթաթիթթի  
22-դ և 23-դ համարներին մէջ սկսել են տը-  
պարկիւր Պետրուշինի քննադատական յօդ-  
ուածները Ալ. Բալանիթարի հրապարակա-  
խօսական և գրախօսական գործունէութեան  
մասին:

Այսօր տեղի կուսենայ Կախերական  
Բժշկական Ընկ. հերթական նիստը, ուր կը  
կարգադրվեն մի քանի զեկուցումներ:

Բազում նախնադրական զինավորվան  
խորհրդակցութեան նիստերը կը սկսվեն  
նոյնիսկ 9-ից նախնադրական Ալիշիւսկու  
նախադրութեանը:

«ՅԱ»-ի տեղով, Թիֆլիսի տպա-  
րաններից միտում ներկայումս տպվում է  
և շուտով լոյս է տեսնելու կրիտիկ եպի-  
կոլոսի մեծ աշխատանքները «Եվե-  
րալի» կուրտուրական զեկը Բուսաստա-  
նում» խորագրով: Այս գրութեանը տպա-  
գրվում է Ա. Կիւրիճիճի զեկակարութեամբ:

Պետերբուրգից «ԵԱՅՈՒ»-ին հեռա-  
գրում են, որ Թիֆլիսի և Բուլալիսի աղն-  
ականութիւններին պարագլուխները հոկտ.  
10-ին խօսակցեցին մինիստրների խորհրդի  
նախագահի հետ Գովիտի կարգների մասին,  
մասնաւորապէս զինավոր մտցնելու մասին:  
Ոստակցութեան տեղի է մի ժամի չափ:

Նոյնիսկ ամիսին լրանում է զերա-  
սան Գեղէնի Միքայելեանի բեմական գոր-  
ծունէութեան 25-ամեակը:

Մենք ստացանք Նուրուց 42 ստո-  
րագրութեամբ մի գրութիւն, որով այդ  
անձից յայտնում են, թէ նուրեցները

եկեղեցին տարբեր, իրար հակառակ շահեր  
չեն ունենալ, այլ եկեղեցին կը դառնայ մի  
իրական ժողովրդական դրոշմ հիմնարկու-  
թիւն, որի շուրջը խմբուի և աւելի բարձր  
իդէալներ համար մարտնչել կարող է մեզ  
հետ միասին թէ՛ իմ. Պիշիկեանը և թէ՛  
նրանցիկ շատ աւելի ազատ մտածող սոցիա-  
լիստն ու դեմոկրատը:

Իմ. Պիշիկեանը բոլորովին ի դուր կար-  
ծում է, թէ՛ եկեղեցին կամ քրիստոնէական  
կրօնը անպատեհաւ հակառակ պիտի լինի  
արդի գիտութեանը: Նրա այդ սխալ կար-  
ծըքը առաջ է դրել այն հանգամանքից,  
որ եկեղեցին այժմ յիշատակ կրծեսն չէ ու-  
ղում հանդուրժել նորագոյն գիտութեանը,  
որի շնորհիւ կործանված է տեսնում իր  
պատմական շէնքի շատ հատուածները: Բայց  
եկեղեցու այդպիսի դերըքը դժուր գիտու-  
թիւնը չի կարող երկար շարունակելի և  
մեր պահանջն է, որ եկեղեցին վերջապէս  
քաշուի իր ինքնին ունենալ տեսնելու, որ ամեն  
բան իր մէջ յաւիտեական չէ, որ շատ ե-  
րեւոյթներ ու կարգեր, համոզումներ ու հա-  
ստատվելներ որոշ ժամանակի ստեղծագոր-  
ծութիւն լինելով՝ իրանց ժամանակի հետ  
անցելի դնացել են, և նոր ժամանակը նոր  
համոզումներ ու նոր կարգեր է պահանջում:  
Եւ երբ որ եկեղեցին այդ հաստատուն հողի  
վրա կանգնի, նա կը տեսնի, որ ամեն փո-  
փոխութիւն վերաբերում է կեդրին, իսկ  
կրօնը՝ քրիստոնէութեան եկեղեցու հիմնա-  
քար՝ Յիսուսի քարոզը մարդկանց ընդհա-  
նոր եղբայրութեան և Աստուծոյ որդիներ  
լինելու մասին՝ դեռ եւ անփոփոխ իրզէպ  
է մարդկութեան համար: Իսկ այդ իրզէպը  
հիմք ընդունող քրիստոնէական կրօնը կա-  
րէք չունի վախճանու ոչ մի նորագոյն գի-  
տութիւնից, որովհետեւ քրիստոնէական կարող  
է փոխել մեր համոզումներն ու կարծիքը  
ընտելան, անկեղծ, պատմութեան, մար-  
դու մասին, և շատ բան արդէն փոխել է  
բայց ձեռք առլ այդ իրզէպին չէ կարողա-  
ցիւ ընդհակառակն՝ աւելի առաջ է մղել  
այն:

Թէ որքան սխալվում է իման Պիշի-  
կեանը, յայտարարելով, որ այժմեան գի-  
տութիւնը, դարձիկով, անընդունելի է ե-  
կեղեցու համար և թէ՛ այդ կարող են հաս-  
տատել բոլոր անկեղծ հաստատեցանքները,  
երևում է շատ պարզ կերպով մի բնորոշ  
օրինակից: Իմ. Պիշիկեանն անընդուն չի կա-  
մենայ ասել, թէ՛ ու. Օգոստինոսը, քրիստո-  
նէական եկեղեցու ամենամեծ փիլիսոփա-  
ներից և ամենաշնորհաւոր հաստատեցողնե-  
րից մէկը, անկեղծ հաստատեցալ չէ եղել: Իսկ  
նրա համոզումները մեզ հետաքրքրող հարցի  
մասին հետեւեալն է, որ մէջ ենք բերում բա-  
նայի. «Ինչ որ փիլիսոփաները ճշմարիտ  
ըսան են ուսուցել, քրիստոնէական դրանից  
երկեղ կըրտու կարիք չունի, այլ պէտք է  
անմիջապէս ընդունել նրանցից, նրանց հա-  
մարելով այդ ճշմարտութիւնների պարբերի  
տեղերը: Կա՛ն քրիստոնէական գիտէ, որ իր  
ճանաչած ճշմարտութիւնը, որտեղից էլ դա-  
լու լինի այն, Տրոյն է պատկանում»:

Նոյնպիսի մի խոշոր թիւրմտեցութիւն  
է, թէ՛ ոչ ասելին, իման Պիշիկեանի այն  
կարծիքը, թէ՛ անկեղծ հաստատեցալի հա-  
մար «Աստուածաշնչի և աւետարանի  
գրութեանը բնալ իրողութիւն է և ոչ աւ-  
ելջօրհան: Պիշիկեանը դրում է մինչև ան-  
գամ, որ իրքը հասկանում է Աւետարանի  
այն վարդապետին (կարծեմ Մակեդոնեա-  
նին), որ նրան ասել է, թէ՛ «Աւետարանը  
բարդական առակների ժողովածու չէ, այլ  
նրա ամեն մի խօսքը, ամեն մի դէպքը  
բնալ իրողութիւն է: Ինչպէս հնարաւոր  
է այդ ամսիտ նախադասութիւնն հակա-  
նալ, ինչ համար անասանելի է Բայց իմ.  
Պիշիկեանն ինքը չի դրում անընդուն չէ, այլ  
ինչպիսի ստեղծելի անհեթեթութեան մէջ  
է ընկնում, երբ այդ առիթով ասում է. «Ես  
հասկանում եմ այդ վարդապետին. ես գի-  
տեմ, որ նա հաստատեցող է. նա կարող  
է, ի հարկէ, իր սրտում չը հաստատը  
բայց նա, յամենայն դէպս, հաստա-  
րւմ է արտաբերով հայոց եկեղեցու դա-  
նասանքներին, ուղղութեանը, որուն»: Այդ  
ինչպիսի հաստատեցող է, որ կարող է  
իր սրտում չը հաստատ և անուամենայնիւ  
հայոց եկեղեցու հաստատելով անունն էլ կը  
ստանայ իմ. Պիշիկեանի նման կրթված  
մարդկանց կողմից:

Այդպիսի մարդը, որը կարծիքով, կեղծա-  
րար փարիսեցի է, կրօնի և եկեղեցու ա-  
մենամտանգաւոր թշնամի է: Եւ մեր դա-  
նանքն է, որ քրիստոնէական կրօնի միջից  
վերանայ ընդմիջող նրա էութեանը բոլոր-  
վին հակառակ կերպով քննենք ու սուս բաւե-  
պատեցալներ: Եկեղեցին քանդու, կրօնը  
ոչնչացում են այն կերպ հողերականա-  
նեքը, որոնք իրանց չը հաստատեցած բա-  
րոյում են եկեղեցու բնակը ամբողջ աշ-  
խարհին, զըրթնելով մի միայն պաշտում  
Բարձրագոյնին, իսկ արտերը բոլորովին  
հեռու են նրանից: Անա այդպիսիներն  
են պրոտեստնտ յոստաւորութեանը, որոնք  
պէտք է դուրս վազուին եկեղեցուց և կրօ-  
նի պաշտօնէութիւնից, և ոչ թէ մնալ, որ  
քարոզում ենք միայն այն, ինչ որ մեր  
համոզումն է և քրիստոնէական կրօնի ա-  
մենապիստաւոր էութիւնը:

Նորագոյն գիտութեան կողմնակից լինե-

լով և մերժելով հիմքը կորցրած հին աշ-  
խարհայեցացն ու եկեղեցական դաւա-  
նանքը, ես դրա համար կարիք չեմ տես-  
նում անպատեհաւ աշխարհականների շը-  
շանը մանկել, ինչպէս առաջադրում են ինչ  
իմ. Պիշիկեանն և ուրիշները (համեմատել  
«Գործ» 1909, № 102, Ս. Գ. ի յօդուածը):  
Որովհետեւ, ինչպէս պարզեցի, ես քրիստո-  
նէական կրօնին հակառակ չեմ կարող հա-  
մարել ոչ մի ուղիղ հակադրած գիտու-  
թիւն և իբրեւ քրիստոնէական կրօնի ներ-  
կայացուցիչ ինչ հակառակութեան մէջ չեմ  
տեսնում արդի գիտութեան հետ: Ուրիշ կը  
լինէր խնդիրը, եթէ ես այդպիսի հակա-  
սութեան մէջ լինէի:

Մի բան միայն ես ուղիղ եմ համարում  
իմ. Պիշիկեանի առարկութիւնների մէջ:  
Նա ասում է, որ ես շուտով կը հասկանամ,  
թէ հայոց բարձրագոյն հոգեւորականու-  
թիւնը իմ հակացններն ընդունել չէ կա-  
րող: Բայց այդ հանգամանքն ինչ ամենե-  
ւին չէ կարող ճանապարհից չեղել, որով-  
հետեւ ճուշտ ճանապարհով գնացողները  
պարտաւոր են հետեւի ուղիղ ճանապարհով  
գնացողին և ոչ թէ ընդհակառակը: Իմ. Պի-  
շիկեանն սպասում է, անընդուն կաթիլի  
եկեղեցու օրինակի աչքի առաջ ընկնա-  
լով, թէ այդ հոգեւորականութիւնը ընդար-  
ձակ գրութեանը կը հերքէ իմ տեսու-  
թիւնը: Ես դեռ չեմ տես երկար կը սպա-  
սեմ այդ բանին: Ան այժմ, բացի յօդուածն  
այսից, ոչ որ ինչ պատասխան չը աը-  
ւեց: Եւ այդ յատկապէս այն պատճառով,  
որ հայ հոգեւորականութիւնը մի կողմից չէ  
կարող չընդունել իմ ասածների ընդար-  
սութիւնը, միւս կողմից՝ դեռ «ժամանակ  
չէ ունեցելը կրօնի մասին լուրը կերպով  
մտածելու»:

Իմ դրածները դուն դողաշարժիչ յոր-  
դոր դառնային, վերջապէս մտածելու եկե-  
ղեցու դրութեան և կրօնի մասին:  
Երուանդ վարդապետ  
(Կը շարունակվի)

## Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՆՐ. ԳՈՐԾԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԵՐ

14 հոկտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ. Խօրեայով հիւանդացան

17, մեռան 5. հիւանդ պառկած են 224:

Կոկի նորակառու տուն մէջ վիճերը

յարկի առատաւոր քանդակից, որը ինչ հետ

տարաւ հիւանդները և չորրորդ յարկի

առատաւորները: Վնասվել են երկու բանուր,

մինը ծանր:

Եկա. Սամարայից բուխարական էմիրը:

ՎԱՐՇԱՎԱ. Եկա. ճանապարհների հա-

ղորդակցութեան միջիտարը և ներքին գը-

ծերի միջիտարը օգնական Կուրլով:

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ. Բացվեց այգեպատութեան,

բանջարանցային, պողոտաների և

մեղուարձուկեան ցուցահանդէսը:

Միջիտարների խորհուրդը ընդունեց ներ-

քին գործերի միջիտարի առաջադրութիւնը

Եւրոպական և Ասիական Ռուսաստանի մի-

ջի փոխանակվող հեռագրի վճարը պակա-

սեցնելու 1910 թ. յունվարի 1-ից մինչև 8

հօպէկ խօսքին, 1911 թ. յունվարի 1-ից՝

մինչև 6 հօպէկ և 1912 թ. փետրվ. 1-ից՝

մինչև 5 հօպէկ:

ՄՕՎԱԿԱ. Սնանաւորական քննութիւնը

առաջադրում է զինուորական քննիչին քն-

նութիւն կատարել 26 անձերի մասին քրէա-

կան պատժաքըքը 372-րդ և 377-րդ յօդ-

ուածներով: Բացվեց հոգեւորականութեան

թիւական համաժողովը:

ՍԵՐԱՎԵՐՈՎ. Արմաւիրում այդվեց

տակաւորութեան արտադրութիւնների

ակցիոնեական ընկերակցութեան գոր-

ծարանը: Վնասվել 200,000 ռուբլուց

անցնում են:

ՄԵՐԱՎԵՐՈՎ. ԱՆԿՐԱՆԻՐ ԲԱՆԿԱՐԱՐ

Հրատարակել ենք իմ. ԲԱՆԿԱՐԱՐ

Յ. ՏԵՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Տ Ո Ւ

ԱՆԿՐԱՆԻՐԱՆ ԵՐԿԱՐՈՒՄ

(Յանքային երկրակաշիւ)

(Ժամերը նշանակված են թիվի ժամա-

նակով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿԵՆՈՒՄ

ԲԱՆԿԱՐԱՐ ԳՈՐԾԱԿԱՆ ԳՆԱԳՐԵՐ 11 ժ. 40 ր.

գիշեր, Գանձակ է համարում 6 ժ. առաւօտ,

4 ր. գիշեր: Մարդասար ապրանք. 4 ժ. 20 ր.  
գիշեր, Ալեքսանդրոպոլ է համարում 3 ժ. 16 ր.  
գիշեր, Ելմիստին 8 ժ. 46 ր. առաւ, Ուլուխանլու  
9 ժ. 16 ր., Երևան՝ 10 ժ. 14 ր. առաւ, որից  
գիշեր այլ և չէ գնում: Խառն գնացք չոր-  
րորը կարգի վազմանքով ըստ հարկի կա-  
րգործութեան 5 ժ. 8 ր. գիշեր, Ալեքսանդրո-  
պոլ 6 ժ. 56 ր. առաւ, որից գիշեր այլ և չէ  
գնում:

ԲԱՆԿԱՐԱՐ ԳՈՐԾԱԿԱՆ ԳՆԱԳՐԵՐ 8 ժ. 42 ր.

երեկ, Բաթում է համարում 9 ժ. 42 ր. գիշեր,

Պոստային՝ 9 ժ. 42 ր. երեկ, Բաթում է

համարում 11 ժ. 48 ր. առաւ: Մարդասար Ն 5

1 ժ. գիշեր, Բաթում է համարում 2 ժ. 8 ր. ց.

ԹԻՖԼԻՍԻՑ Է ՆԱՍԵՆՈՒՄ

ԲԱՆԿԱՐԱՐ ԳՈՐԾԱԿԱՆ ԳՆԱԳՐԵՐ 8 ժ. 42 ր.

երեկ, Բաթում է համարում 9 ժ. 42 ր. գիշեր,

Պոստային՝ 9 ժ. 42 ր. երեկ, Բաթում է

համարում 11 ժ. 48 ր. առաւ: Մարդասար Ն 5

1 ժ. գիշեր, Բաթում է համարում 2 ժ. 8 ր. ց.

ԹԻՖԼԻՍԻՑ Է ՆԱՍԵՆՈՒՄ

ԲԱՆԿԱՐԱՐ ԳՈՐԾԱԿԱՆ ԳՆԱԳՐԵՐ 8 ժ. 42 ր.

երեկ, Բաթում է համարում 9 ժ. 42 ր. գիշեր,

Պոստային՝ 9 ժ. 42 ր. երեկ, Բաթում է

համարում 11 ժ. 48 ր. առաւ: Մարդասար Ն 5

1 ժ. գիշեր, Բաթում է համարում 2 ժ. 8 ր. ց.

ԹԻՖԼԻՍԻՑ Է ՆԱՍԵՆՈՒՄ

ԲԱՆԿԱՐԱՐ ԳՈՐԾԱԿԱՆ ԳՆԱԳՐԵՐ 8 ժ. 42 ր.

երեկ, Բաթում է համարում 9 ժ. 42 ր. գիշեր,

Պոստային՝ 9 ժ. 42 ր. երեկ, Բաթում է

համարում 11 ժ. 48 ր. առաւ: Մարդասար Ն 5

1 ժ. գիշեր, Բաթում է համարում 2 ժ. 8 ր. ց.

ԹԻՖԼԻՍԻՑ Է ՆԱՍԵՆՈՒՄ

ԲԱՆԿԱՐԱՐ ԳՈՐԾԱԿԱՆ ԳՆԱԳՐԵՐ 8 ժ. 42 ր.

երեկ, Բաթում է համարում 9 ժ. 42 ր. գիշեր,

Պոստային՝ 9 ժ. 42 ր. երեկ, Բաթում է

համարում 11 ժ. 48 ր. առաւ: Մարդասար Ն 5

1 ժ. գիշեր, Բաթում է համարում 2 ժ. 8 ր. ց.

ԹԻՖԼԻՍԻՑ Է ՆԱՍԵՆՈՒՄ

ԲԱՆԿԱՐԱՐ ԳՈՐԾԱԿԱՆ ԳՆԱԳՐԵՐ 8 ժ. 42 ր.

երեկ, Բաթում է համարում 9 ժ. 42 ր. գիշեր,

Պոստային՝ 9 ժ. 42 ր. երեկ, Բաթում է

համարում 11 ժ. 48 ր. առաւ: Մարդասար Ն 5

1 ժ. գիշեր, Բաթում է համարում 2 ժ. 8 ր. ց.

ԹԻՖԼԻՍԻՑ Է ՆԱՍԵՆՈՒՄ

ԲԱՆԿԱՐԱՐ ԳՈՐԾԱԿԱՆ ԳՆԱԳՐԵՐ 8 ժ. 42 ր.

երեկ, Բաթում է համարում 9 ժ. 42 ր. գիշեր,

Պոստային՝ 9 ժ. 42 ր. երեկ, Բաթում է

համարում 11 ժ. 48 ր. առաւ: Մարդասար Ն 5

1 ժ. գիշեր, Բաթում է համարում 2 ժ. 8 ր. ց.

ԹԻՖԼԻՍԻՑ Է ՆԱՍԵՆՈՒՄ

ԲԱՆԿԱՐԱՐ ԳՈՐԾԱԿԱՆ ԳՆԱԳՐԵՐ 8 ժ. 42 ր.

երեկ, Բաթում է համարում 9 ժ. 42 ր. գիշեր,

Պոստային՝ 9 ժ. 42 ր. երեկ, Բաթում է

համարում 11 ժ. 48 ր. առաւ: Մարդասար Ն 5

1 ժ. գիշեր, Բաթում է համարում 2 ժ. 8 ր. ց.

ԹԻՖԼԻՍԻՑ Է ՆԱՍԵՆՈՒՄ

ԲԱՆԿԱՐԱՐ ԳՈՐԾԱԿԱՆ ԳՆԱԳՐԵՐ 8 ժ. 42 ր.

երեկ, Բաթում է համարում 9 ժ. 42 ր. գիշեր,

Պոստային՝ 9 ժ. 42 ր. երեկ, Բաթում է

համարում 11 ժ. 48 ր. առաւ: Մարդասար Ն 5

1 ժ. գիշեր, Բաթում է համարում 2 ժ. 8 ր. ց.

ԹԻՖԼԻՍԻՑ Է ՆԱՍԵՆՈՒՄ

ԲԱՆԿԱՐԱՐ ԳՈՐԾԱԿԱՆ ԳՆԱԳՐԵՐ 8 ժ. 42 ր.

երեկ, Բաթում է համարում 9 ժ. 42 ր. գիշեր,

Պոստային՝ 9 ժ. 42 ր. երեկ, Բաթում է

համարում 11 ժ. 48 ր. առաւ: Մարդասար Ն 5

1 ժ. գիշեր, Բաթում է համարում 2 ժ. 8 ր. ց.

ԹԻՖԼԻՍԻՑ Է ՆԱՍԵՆՈՒՄ

ԲԱՆԿԱՐԱՐ ԳՈՐԾԱԿԱՆ ԳՆԱԳՐԵՐ 8 ժ. 42 ր.

երեկ, Բաթում է համարում 9 ժ. 42 ր. գիշեր,

Պոստային՝ 9 ժ. 42 ր. երեկ, Բաթում է

համարում 11 ժ. 48 ր. առաւ: Մարդասար Ն 5

1 ժ. գիշեր, Բաթում է համարում 2 ժ. 8 ր. ց.

ԹԻՖԼԻՍԻՑ Է ՆԱՍԵՆՈՒՄ

ԲԱՆԿԱՐԱՐ ԳՈՐԾԱԿԱՆ ԳՆԱԳՐԵՐ 8 ժ. 42 ր.

երեկ, Բաթում է համարում 9 ժ. 42 ր. գիշեր,

Պոստային՝ 9 ժ. 42 ր. երեկ, Բաթում է